

Lessen trekken

Wat moet er beter?

TRIBUNE

**Verkiezingen
Tweede Kamer**

'Dit was gewoon
een rotuitslag!'

**Kinderopvang
in Nederland**

Overgeleverd aan
een marktstelsel

Tribune is een uitgave van de Socialistische Partij (SP) en verschijnt 11 maal per jaar

Redactie
Xander Topma (h), Rob Janssen, Bart Linssen, Tijmen Lucie, Peter Sas

Vormgeving
Maurits Gemmink, Nenad Mečava

Aan dit nummer werkten mee
Ronald van Raak, Karen Veldkamp, Peter Verschuren, Joshua Versijde

Foto omslag
Rob Engelaar ANP

Ga voor contact met de SP en de Tribune naar www.sp.nl/contact
Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de

Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-Geen AfgeleideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

Linksvoor
Reinier van Delden
en zijn scherpe pen
voor solidariteit

Samen Sterk
Rianne en Rens:
broer en zus in actie

Nelleke Bakker
'Op moeders die hun kind naar de dagopvang brachten werd neergekeken'

Verkiezingen
'Er is werk aan de winkel'

Drieluik kinderopvang
Deel I: De geschiedenis van kinderopvang in Nederland

- 4** nieuwsfoto van de maand
- 6** actiefoto van de maand
- 8** nieuws Tweede Kamer
- 9** column
Lilian Marijnissen
- 10** kort nieuws
- 31** SP van toen tot nu
1985 Linkse politiek in crisis
- 32** Kakhiei

Mohammed Saber ANP

KERKHOF VOOR KINDEREN

In de Gazastrook zijn sinds het begin van de oorlog tussen Israël en Hamas 14.854 Gazanen overleden, onder wie 6.150 kinderen. Amnesty International spreekt over een 'kerkhof voor kinderen'. Niet alleen sterven er veel kinderen, ook zijn er duizenden gewonden en raken kinderen getraumatiseerd door de verschrikkelijke oorlogsdaden.

De bombardementen vinden plaats op een paar uur vliegen van Nederland. Maar het geweld is dichterbij dan dat. De Nederlandse regering steunt Israël met reserveonderdelen voor militair materiaal. Dat men daarmee waarschijnlijk medeverantwoordelijk is voor oorlogsmisdaden neemt de regering voor lief.

12 NOVEMBER 2023
AMSTERDAM

DE STRAAT OP VOOR KLIMAAT- RECHTVAARDIGHEID

Maar liefst 85.000 mensen kwamen op 12 november bij elkaar in Amsterdam voor een mars voor klimaat en rechtvaardigheid. Niet eerder hadden zoveel mensen zich verzameld voor een dergelijke bijeenkomst in Nederland. Ook de SP liep met een flinke groep mee met een oproep voor klimaatrechtvaardigheid.

Grote vervuilers worden namelijk gepamperd terwijl huishoudens betalen. Daarom pleit de SP ervoor om nu werk te maken van een lagere energierekening, isoleren en collectieve zonnepanelen, het aanpakken van vervuilers en het nationaliseren van energie. Dat zoveel mensen bij elkaar zijn gekomen voor de klimaatmars van 12 november, biedt hoop dat met buitenparlementaire actie vooruitgang kan worden geboekt, ongeacht hoe het beleid van een nieuw kabinet er straks uit zal zien.

SP presenteert wet om **minimumloon** flink te verhogen

De SP presenteert een wet om het minimumloon flink te verhogen. Met de wet van de SP gaat het minimumloon direct omhoog naar 16 euro en stijgt het daarna door. De gekoppelde uitkeringen stijgen mee.

Te midden van 500 nieuwe SP-leden, die samen het getal 16 uitbeeldden, lanceerde SP-leider Lilian Marijnissen de nieuwe wet. Marijnissen: 'Het is duidelijk dat een hoger minimumloon keihard nodig is. Honderdduizenden mensen hebben een inkomen dat te laag is om van te kunnen leven. Tijdens deze verkiezingscampagne hadden partijen de mond vol van bestaanszekerheid. Dat is terecht, maar deze wet kan ervoor zorgen dat dit geen loze verkiezingsbeloftes zijn.'

Dit wetsvoorstel koppelt het minimumloon aan de hoogte, 60% van het mediane loon van voltijds werkenden. Dat betekent nu een verhoging van het minimumloon naar 16 euro per uur, en dat in de toekomst het minimumloon niet lager dan 60% van het mediane loon van voltijds werkenden kan zakken. Deze verhouding wordt ook aanbevolen door vakbond FNV.

Mensen die werken komen steeds vaker in de problemen omdat de kosten voor het dagelijks leven hoog zijn. 'Tegelijkertijd zien we dat recordwinsten door grote bedrijven worden gemaakt, vorig jaar was dat maar liefst 391 miljard euro. We moeten dit eerlijker verdelen. Bestaanszekerheid is geen

natuurverschijnsel, we moeten ervoor zorgen dat iedereen een leefbaar inkomen heeft,' aldus Marijnissen. Als het minimumloon stijgt, dan stijgen de gekoppelde uitkeringen mee en worden lonen omhooggeduwd.

Deze wet zal de historische scheefgroei rechtzetten en ervoor zorgen dat miljoenen Nederlanders erop vooruitgaan. De 440.000 banen op het minimumloon gaan er direct

op vooruit. Maar ook de groepen net boven het minimumloon kunnen een stijging van hun loon verwachten. In totaal zijn er meer dan 2,1 miljoen banen die minder dan 130% van het minimumloon verdienen en er dus op voor uit zouden gaan. Het helpt daarnaast natuurlijk ook de mensen die van uitkeringen afhankelijk zijn die gekoppeld zijn aan het minimumloon.

Samen sterk voor een socialer Nederland

Wat een rotuitslag. Voor de SP en voor Nederland. Heel dankbaar ben ik al die mensen die op de SP hebben gestemd en natuurlijk de vele actieve SP-leden die door weer en wind campagne hebben gevoerd.

Als partij zullen we lessen moeten trekken uit deze uitslag. Een deel van de SP-stemmers lijkt te hebben gekozen voor PVV, NSC en GroenLinks/PvdA, allemaal partijen die in de race waren om de grootste partij te worden en de SP was dat niet. Dat moet anders. Daarom zullen we de komende periode onderzoek doen naar deze uitslag zodat we hier samen lessen uit kunnen trekken voor de toekomst.

Veel mensen maken zich ook zorgen om Nederland met deze uitslag. Dat begrijp ik. Want er zijn nog veel vragen over deze uitslag, maar één ding is duidelijk: Nederland zal er niet socialer op worden.

Decennia van neoliberalisme heeft de samenhang in onze samenleving gesloopt. Mensen zien een politiek die geen probleem meer oplost en juist veel wat van waarde is, zoals onze publieke sector, cultuur en solidariteit heeft verwaarloosd.

Het antwoord daarop is natuurlijk nooit uitsluiten en verder verdelen. Daar zullen wij ons tegen blijven verzetten. Meer dan ooit zal een sterke SP nodig zijn om de solidariteit tussen mensen te organiseren. We gaan door met onze strijd voor rechtvaardigheid en bouwen tegelijkertijd samen met mensen aan alternatieven, zoals een zorgbuurthuis waarin mensen oud kunnen worden in de eigen buurt en medewerkers kunnen werken zonder bureaucratie en een provinciaal energiebedrijf zodat we zeggenschap krijgen over onze energie en de winsten in kunnen zetten voor een lagere energierekening.

Laat je woede hand in hand gaan met het goede dat je doet. Dat is wat ons te doen staat.

Lilian Marijnissen
fractievoorzitter SP

Meppeler kliklijn opgeschort

'Denkt u dat iemand uit uw omgeving onterecht een bijstandsuitkering krijgt? U kunt dat bij ons melden.' Dit liet het Meppeler bestuur opschrijven in de lokale krant. Met een kliklijn wilde de gemeente inwoners opsporen die in hun ogen grote fraude pleegden. Dit terwijl we weten dat het in dergelijke gevallen vrijwel altijd om menselijke fouten gaat en het geen pogingen zijn om de gemeente op te lichten.

Genoeg reden voor de Meppeler SP-fractie om de betrokken wethouder hier eens stevig over te ondervragen en te vertellen dat op deze manier alleen maar onderling wantrouwen in de samenleving wordt aangewakkerd. Met succes want de inzet van de SP heeft ervoor gezorgd dat de kliklijn nu voorgoed is verdwenen.

Overal een zorgbuurthuis

Vriend en vijand loofden tijdens de campagne het SP-initiatief van het zorgbuurthuis. In Oss is het al een groot succes en dat smaakt naar meer. Dat dacht ook het Limburgse SP-statenlid Jorge Wolters Gregório. Met een motie zorgde hij ervoor dat een provinciaal fonds nu ook ruimte heeft voor Limburgse zorgbuurthuizen.

Wolters Gregório: 'Het zorgbuurthuis is een initiatief dat navolging verdient want de behoefte aan dergelijke kleinschalige zorgvoorzieningen voor ouderen in de eigen buurt is groot. Vandaar dat het realiseren van zorgbuurthuizen in Limburg ook in het coalitieakkoord is opgenomen. Ik ben blij dat dit initiatief van de SP zowel landelijk als in onze provincie wordt omarmd en hoop dat met deze motie snel de eerste zorgbuurthuizen in Limburg gerealiseerd kunnen worden.'

Scheetkussens en hoepels

Den Haag FM organiseert elk jaar de actie Sint voor ieder1. Zo zorgen ze ervoor dat er cadeautjes bij kinderen terechtkomen die anders met Sinterklaas geen cadeau krijgen. Het doel: 50.000 cadeaus. De Haagsche SP trommelde leden en sympathisanten op en bracht, net als ieder jaar, volle zakken met cadeaus naar de radiozender toe.

'Triest dat het nodig is, maar zolang het nodig is is het goed dat het er is', zegt SP-fractievoorzitter Lesley Arp. Zij nam, samen met collega Janet Ramesar, een stokpaard, hoepels en scheetkussens mee. Namens de SP zijn er 113 cadeaus gedoneerd.

SP helpt de Rabobank en gemeente aan helder zicht

Overheden en bedrijven hebben het zicht op de samenleving helemaal verloren, zo stelt de SP in Tilburg. Daarom hebben de lokale SP'ers het standskantoor en de lokale Rabobank een handje geholpen door hun ramen te lappen. Met het benodigde materieel in de hand zorgden ze er op een regenachtige dag voor dat de medewerkers van de panden weer helder zicht kregen op de samenleving daarbuiten.

Hoognodig, volgens de Tilburgse SP: 'Er spelen grote problemen in de samenleving. Armoede, woningnood, aftakeling van onze sociale voorzieningen, klimaatverandering, noem het maar op. Ondanks deze grote problemen blijft echte verandering uit, terwijl de problemen alleen maar groter worden.'

Schone lucht voor Hilversum

Driekwart van de kinderen in Nederland zit in een klaslokaal met een ongezond binnenklimaat, ook in Hilversum. De SP heeft daarom tijdens de begrotingsbehandeling van de gemeenteraad een voorstel ingediend om daar een einde aan te maken. Dit voorstel is aangenomen.

SP-fractievoorzitter Paul Vonk: 'Hilversum heeft prachtige oude schoolgebouwen, maar de luchtkwaliteit is vaak slecht. Het voorstel van de SP moet er toe leiden dat al onze kinderen straks les krijgen in frisse scholen. Als leerkracht van een basisschool in Hilversum én als raadslid voor de SP weet ik hoe belangrijk dat is.'

Het Hilversumse college moet door het voorstel aan de slag om in kaart te brengen wat er voor nodig is om de gebouwen gezond te maken voor de leerlingen en docenten.

Veer uit de markt, nu zo snel mogelijk weer in de vaart

Eerder schreef de Tribune al over de politieke soap rond de veerverbinding Maassluis-Rozenburg. De provinciale fractie in Zuid-Holland voert al een lange strijd voor de veerpont en heeft nu een belangrijke slag gewonnen.

De autoveerpont 'Blankenburg' is aangekocht door het Provinciebestuur. Dat werd mogelijk doordat Provinciale Staten, op initiatief van de SGP en SP, geld beschikbaar hadden gesteld voor dit doel. De noodzakelijke reparaties kunnen nu worden uitgevoerd, waarna de veerverbinding Maassluis-Rozenburg weer in dienst kan komen.

SP-fractievoorzitter Lies van Aelst: 'Eindelijk lijkt er echt voortgang te worden geboekt in dit langsepende dossier. De veerverbinding voor auto's kan letterlijk van levensbelang zijn voor de Rozenburgers.'

Wat de SP betreft wordt niet alleen het schip terug in overheidshanden genomen maar halen ze ook de uitvoering van de veerdienst uit de markt. Van Aelst: 'Publieke diensten horen in publieke handen. De marktwerking heeft het veer niet beter gemaakt en heeft voor inwoners en medewerkers voor heel veel onzekerheid gezorgd.'

Mysterieuze tent zorgt voor vragen

Op een braakliggend stuk grond in Almere stond een eenzame tent. Handhavers van de gemeente namen een kijkje maar vonden geen aanwijzingen waarmee de eigenaar kon worden bepaald. Van wie was de tent en waarom stond die daar?

Lange tijd was het voor iedereen een raadsel. Totdat bij het terrein borden met teksten als 'Stop woningnood!' werden opgehangen. Het bleek een actie te zijn van de lokale SP.

De Almeerse afdeling wilde daarmee aandacht vragen voor het feit dat er nog steeds niet gebouwd wordt op het braakliggende stuk grond en dat er ook nog steeds geen fietspad is waar omwonenden overheen kunnen. SP-raadslid Eibert Draisma: 'De projectontwikkelaar, Van der Valk, wacht gewoon op betere tijden om te bouwen. Maar ondertussen moeten woningzoekenden wachten op een huis.' De tent staat dan ook symbool voor het woningprobleem. 'We zien in de stadsparken van Almere steeds vaker tentjes opduiken waar daklozen in wonen', zegt de SP'er.

**‘Het zijn de
waarden
waarmee je
opgroeit’**

Rianne en Rens Schnater komen net terug van campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen in het centrum van Schiedam. Het is vrijdag half zes en Rens heeft iets te eten meegebracht. We zitten met SP'ers aan een tafel vol friet en Turkse pizza. Tekenend voor hoe politiek verweven is met het leven van deze twee jonge SP'ers. Rianne is actief voor SP Schiedam, Rens in Rotterdam en ze zijn broer en zus.

Rens is 21 en zit in het eerste jaar van de Pabo. Rianne is 23 en werkt in een verslavingskliniek in Rotterdam. Dat ze beiden SP'er zijn geworden komt door hun vader. Hij sprak thuis over het socialisme. Rianne legt uit: 'Het is niet dat het constant benoemd werd, maar het zijn wel de waarden waarmee je opgroeit.' Rens is de eerste die lid wordt van de SP. Rianne volgt een half jaartje later. Rens: 'Ik praat vaak met m'n zus over politiek. Zo heb ik haar ook bij de SP kunnen krijgen.'

Ook op verjaardagsfeestjes gaat het er wel over. In de familie staan niet alle neuzen dezelfde kant op als het over politiek gaat. Dat levert interessante discussies op. Rens: 'Het is niet dat het dan vervelend wordt. Wij zijn niet van die drammers zeg maar. Het is nog steeds gezellig in de familie.'

Rens werd actief nadat hij door de voorzitter van SP Rotterdam, Emin Başoğlu, werd gebeld. Rianne deed de politieke basisscholing. Dat vond ze interessant en zo is ze 'er in gerold'. 'Samen lid zijn heeft een voordeel. Je hoeft niet alleen naar bijeenkomsten en er is altijd iemand die je kent', zegt Rens.

Naast voor hun afdelingen zijn ze beiden actief voor SP Jongeren Rotterdam. 'We hebben regelmatig een heidag of een filmavond', vertelt Rianne. 'Soms is het gewoon een beetje drinken met elkaar en veel praten. De laatste keer hadden we eigenlijk niet zoveel gepland, maar het werd gewoon een leuke borrel met discussies. Het gaat dan automatisch over politiek want dat bindt ons natuurlijk.'

Verdere ambities in de politiek hebben ze niet persé. Rianne ziet zichzelf in de verre toekomst wel als raadslid in Schiedam. 'Dat zou mooi zijn want dat betekent dat het goed gaat met de afdeling.' Rens vindt wat hij nu doet voor de SP prima. 'Het gaat mij er om dat ik me inzet voor de medemens.'

Hun basis is het Marxisme. Rianne zegt: 'Je kunt alle argumenten die we hebben daarop terug redeneren.' Marx gaat niet over socialisme, maar over de systeemkritiek op het kapitalisme. Dat is basiskennis die je als socialist moet hebben.' Rens vult aan: 'Als je geen ideologie meer hebt, dan verlies je als partij.'

'Nu wij met politiek bezig zijn worden onze ouders er ook meer bij betrokken.' Rianne: 'Onze vader is trouwens pas SP'er geworden toen wij dat al waren. Hij stemde z'n hele leven al SP maar door ons is hij enthousiast én lid geworden.'

A crowd of people is shown in a dimly lit room, possibly a bar or club, with blue and red lighting. The people are looking in various directions, some appearing to be in conversation or looking towards a focal point. The overall atmosphere is social and somewhat somber.

**De dreun van
22 november**

Hoe nu verder?

De uitslag van de verkiezingen is niet goed. Terwijl veel mensen genoeg hebben van de gevestigde orde, verloor de SP stemmen aan PVV, NSC en GroenLinks/PvdA. Hoe kan het dat zij niet bij ons uitkwamen en hoe veranderen we dat? Nu is het tijd voor zelfkritiek en moeten we lessen trekken om het goede te versterken en het slechte te keren.

Ongeloof. Dat woord omschrijft wellicht de emotie treffendst; de emotie bij de SP-uitslagenavond in De Moed op 22 november om 21.00 uur. Het moment van die eerste exit-poll: de PVV krijgt 35 zetels. Veel aanwezigen staan met open mond naar het tv-scherm te staren. Anderen brengen een bijna fluisterend 'zóóóó' uit. Het verlies bij VVD, D66 en CDA krijgt menigeen amper mee. Hetzelfde geldt voor de uitslagen van GroenLinks/PvdA en NSC. 35 zetels voor Wilders...het zouden er een dag later zelfs 37 worden. Maar veel tijd voor ongeloof is er niet. Want dan is de SP aan de beurt. Vijf. Van negen naar vijf zetels. Een enorme dreun.

BALEN

Als Lilian Marijnissen niet veel later het podium betreedt, is de ontvangst niettemin warm en hartelijk. Ze opent met een felicitatie aan de partijen die wel hebben gewonnen. Maar, ofschoon ze geen aangeslagen of chagrijnige indruk maakt, natuurlijk baalt ook zij. 'Dit valt ontzettend tegen en het is absoluut niet waar we op hadden gehoopt.' Voor een analyse vindt ze het op deze avond nog te vroeg; die moet gaan plaatsvinden in alle geledingen van de partij, met alle leden en door mensen te vragen waarom zij niet voor de SP hebben gekozen.

Leden die ze prijst voor hun inzet tijdens de voorbije campagne: 'Al die actieve leden, vrijwilligers zich die de laatste maanden huis-aan-huis, straat na straat en dorp na dorp hebben ingezet voor onze idealen; ik ben enorm trots op jullie.' Om af te sluiten met datgene wat iedereen voelt: 'Deze verkiezingsuitslag gaat Nederland niet socialer maken. Onze strijd zetten we voort, samen met huurders, ouders die werden getroffen door het toeslagenschandaal, gedupeerden van de Groningse gaswinning en al die anderen. Hoeveel zetels we in de Kamer ook hebben, onze strijd zullen we blijven voeren.'

Na de diverse media nog eens extra te woord gestaan te hebben, maakt Lilian Marijnissen zich niet uit de voeten om omringd door beveiligers richting Den Haag, naar huis of elders te vertrekken. Ze blijft in De Moed, waar SP-jongeren haar een hart onder de riem willen steken – én andersom. Opvallend veel jongeren vanavond in De Moed trouwens. Duidelijk meer dan op eerdere verkiezingsavonden. Wat niet wil zeggen dat

de door de wol geverfde divisie het laat afweten vanavond. We zien bijvoorbeeld de SP-senatoren Tiny Kox en Rik Janssen, ex-Kamerlid Henk van Gerven en ook Rotterdams voorman Theo Coşkun. Verjonging is goed, wijze lessen evenzeer.

GESPREKKEN IN DE PARTIJ

De dagen na de verkiezingen vinden er op verschillende plekken in de partij gesprekken plaats: medewerkers van de partij en de fractie komen bij elkaar, het dagelijks bestuur en het partijbestuur bespreken de resultaten maar natuurlijk gaat het uiteindelijk toch vooral om de partijraad. In deze vergadering, de zaterdag na de verkiezingen, komen de voorzitters van alle afdelingen en het bestuur bij elkaar om een eerste reactie met elkaar te delen. De verkiezingsuitslag is dan immers nog geen drie dagen geleden. Veel afdelingen hebben op dat moment al met wat leden besproken hoe zij terugkijken op de campagne en op de uitslag. Een enkele afdeling is zelfs al langs de deuren gegaan om reacties van kiezers op te halen, iets wat wordt gevraagd aan alle afdelingen om de komende tijd te doen.

De partijraad is gezond kritisch en stevige analyses worden niet geschuwd. Over de campagne, het leiderschap en natuurlijk de eigen prestaties. Er zijn geen heilige huisjes. Dit is de plek om eerlijk naar elkaar te zijn. Dat hoort bij een volwassen partij die bij de volgende verkiezingen wel weer hoopt te winnen. Ook wordt er waardering uitgesproken. Met name de

manier waarop Lilian Marijnissen zichtbaar was in debatten en media-optredens werd geprezen.

GOED ZIEK

Ook Marijnissen zelf reageert tijdens de bijeenkomst op de uitslag. 'Wat een klote uitslag. Ik kan het niet anders zeggen. Ben er een paar dagen goed ziek van geweest -en nog- en ik heb veel SP'ers gesproken waarvoor hetzelfde geldt. En dat is heel begrijpelijk. Want de teleurstelling is groot. Ik denk bij ons allemaal. Deze gevoelens van teleurstelling en verdriet mogen er zijn en daarom is het goed dat we vandaag zo snel -direct drie dagen na de verkiezingen- al bij elkaar zijn.'

Met zorgen kijkt Marijnissen naar de enorme winst van de PVV: 'Het is vreselijk om te horen dat kinderen -die nota bene hier geboren zijn- zich zorgen maken over hun toekomst en of ze hier nog wel welkom zijn. Dat mogen en zullen wij nooit accepteren. In Nederland mag je -zo lang je je aan de wet houdt- geloven wat je wilt, houden van wie je wilt en zijn wie je wilt! Daar zullen we nooit één millimeter op toegeven. In je eigen omgeving zijn er vast ook mensen die zich angstig voelen door deze uitslag. Zoek elkaar op en maak elkaar duidelijk dat we elkaar niet loslaten.'

In een eerste analyse zegt Marijnissen zelf niet verrast te zijn door de winst van de PVV: 'Maar dan die andere politieke partijen en media die zo 'verrast' zijn door het grote aantal

2021

621.365
stemmen

6,0%

2023

325.893
stemmen

3,2%

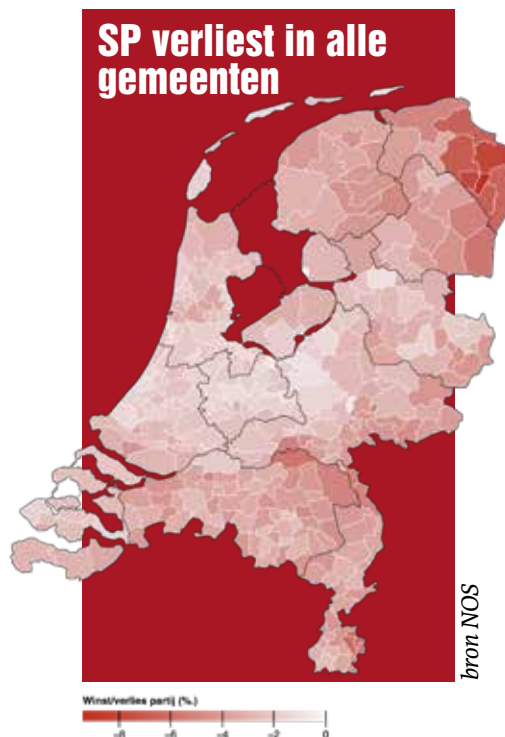

stemmen voor de PVV. Het onderstreept hun wereldvreemdheid. Wij zijn veel op straat en zijn hier dus niet door verrast. Deze uitslag komt hard aan -en wij zullen dit keihard moeten bevechten-, maar voor ons niet onverwacht. Want de gevestigde orde in Nederland toont zich al decennia doof voor de noden van mensen.'

PLATTE TEKSTEN VAN WILDERS

'Maar waar gaat het dan mis? Deze mensen maken geen klasse-analyse. En daarom zijn ze vatbaar voor de platte teksten van Wilders. Even voor de helderheid: dat reken ik natuurlijk deze mensen niet aan, maar daar zit voor ons wel de opdracht. Ik hoop dat het ons lukt de komende tijd om hier met elkaar een goede discussie over te voeren. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze zoveel mensen die gestemd hebben voor sociaal economische verandering maar natuurlijk teleurgesteld gaan worden met deze uitkomst, volgende keer wel hun vertrouwen aan ons geven en op de SP stemmen?'

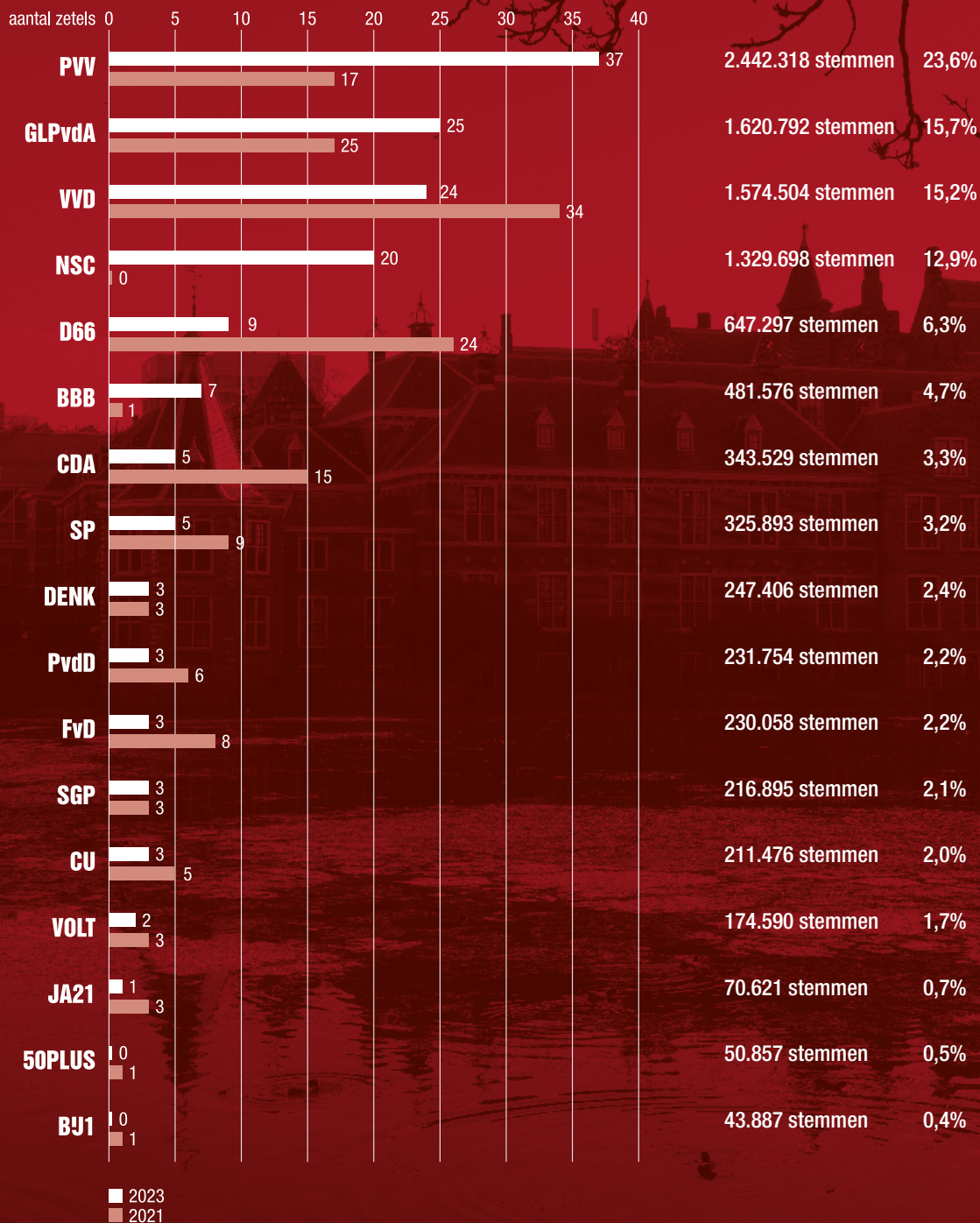
Marijnissen: 'In een tijd waarin de Partij van de Arbeid feitelijk niet meer bestaat is er echt nog maar één partij voor de werkende klasse. Een

partij die wel de klassenstrijd voert, een partij die niet voor de mensen maar met de mensen strijdt en een partij die daadwerkelijk de stem van de werkende klasse kan zijn. Een partij die volop bondgenoten heeft. In de vakbeweging voor de strijd voor een hoger minimumloon, in de milieubeweging voor de strijd voor een schone leefomgeving en eerlijke klimaatmaatregelen en met huurders, zorgverleners, Groningers getroffen door de gaswinning, getroffen ouders in het toeslagenschandaal en natuurlijk iedereen die zich in wil zetten voor menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Dat is maar één partij en dat is de SP. Dat kan maar één partij en dat zijn wij.'

'Laten we er samen voor zorgen dat wij de partij zijn die de hoofden en harten van mensen kan raken. Die voorop gaat in de strijd voor een samenleving waarin niemand wordt uitgesloten op grond van afkomst, geloof of overtuiging. Die de solidariteit tussen mensen organiseert in plaats van tegenstelling aanwakkert. En die zowel binnen als zeker ook buiten het parlement een instrument in handen van mensen is', zo besluit ze haar speech.

Alle cijfers op een rijtje

REGEN EN KOU

Speciale aandacht ging in verschillende gesprekken uit naar hoe de campagne is verlopen. Jimmy Dijk, campagneleider: 'We hebben weer niet gewonnen, dus er is alle reden om teleurgesteld te zijn. Maar níet over de manier waarop partijgenoten tijdens deze campagne de straat op zijn gegaan en zich hebben laten zien en horen. Veelal in de regen en in de kou, altijd met een lach en tot op het bot gemotiveerd om succes te halen. Jong en oud, samen. En dat alles naast het werk, naast kinderen, noem maar op. Dat is in mijn ogen echt iets om trots op te zijn.'

Ook partijvoorzitter Jannie Visscher kijkt 'heel positief' terug op de campagne. 'Ditmaal waren onze lokale afdelingen actiever en creatiever dan ooit, wat heeft geleid tot veel nieuwe leden én meer actieve leden. Maar waar ook ik uiteraard niet blij van word is de uitslag met de PVV als grootste partij. Dat gegeven – hoe hard het ook is – laat ons extra beseffen dat we niet stil kunnen gaan zitten. Daarbij zijn we als SP gelukkig niet afhankelijk van het aantal Kamerzetels; wij zijn veel meer dan die zetels in het Haagse parlement alleen. Wij drijven op en opereren via onze afdelingen.' Waarin ze dus het nodige vertrouwen heeft. Wat niet wegneemt dat 22 november noopt tot reflectie én zelfreflectie bij de partij. 'We moeten goed onderzoeken wat er mis is gegaan. Absoluut. En zoeken naar

een manier waardoor we de mensen wél bereiken en ze ons niet alleen sympathiek vinden maar ook op ons stemmen. Maar zoals gezegd: tegelijkertijd juist nu niet stil gaan zitten, maar doen wat we altijd doen: erop uit en naar de mensen toe. Er is werk aan de winkel.'

GOED ONDERZOEK

De conclusie van de partijraad is dat er de komende maanden goed onderzoek moet worden gedaan. Want iedereen voelt en weet: zo doorgaan kan niet. Het wetenschappelijk bureau van de SP krijgt de opdracht om cijfers te analyseren, er wordt gekeken naar hoe gelijke partijen over de grens het doen en er wordt om reflectie gevraagd bij maatschappelijke bondgenoten. Ook komt er een ledenenquête en worden natuurlijk mensen in de wijken gevraagd waarom ze hebben gestemd zoals ze dat hebben gedaan. Dit alles om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen waarmee het tij ten goede kan worden gekeerd.

Wat sterkt in de gedachte dat er weer betere politieke tijden aan kunnen komen, is dat in november honderden nieuwe mensen zich hebben aangesloten bij onze partij. SP'ers die juist nu mee komen doen om samen te werken aan onze kernwaarden voor een socialer Nederland: menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.

Kinderopvang - deel 1

In een driedelige serie onderzoekt Bart Linssen van het wetenschappelijk bureau van de SP hoe de kinderopvang in Nederland ontstaan is, welke problemen er spelen en welke mogelijke oplossingen ervoor zijn.

In dit eerste deel duikt hij in de geschiedenis van de Nederlandse kinderopvang, en vergelijkt hij de ontwikkeling in ons land met die in Zweden, dat vaak als voorbeeldland wordt genoemd. Deel twee en drie verschijnen de komende maanden in de Tribune.

‘WIJ ZIJN GEEN KANGOEROES, WIJ WILLEN CRÈCHES’

Er zijn weinig Europese landen die op het gebied van kinderopvang zo van elkaar verschillen als Nederland en Zweden. Hoe is dat zo gekomen en wat zijn de gevolgen? Wat betekent dat voor de arbeidsmarkt en voor de rol die kinderopvang speelt bij de ontwikkeling van jonge kinderen?

Op de terugweg van een vakantie in de bossen van Zweden, slaap ik met mijn gezin een nachtje in een Deens motel. Er valt gelukkig geen regen meer. Een hele verbetering na alle ellende van storm ‘Hans’, die voor het slechtste weer in Scandinavië in de afgelopen 25 jaar heeft gezorgd. Terwijl ik bij het ontbijt mijn kind van anderhalf wat fruit en brood geef, raak ik aan de praat met een Nederlands gezin dat juist naar Zweden gaat. Niet op vakantie, maar terug naar hun huis op het eiland Gotland, waar ze alweer vijf jaar wonen.

Ik ben dan al een tijdje bezig met mijn onderzoek naar kinderopvang in Nederland, en weet dat Zweden vaak wordt genoemd als voorbeeldland. Dat is ook de ervaring van deze collega-opvoeders, hoor ik die morgen. Door de goede kinderopvang was het gebrek aan grootouders in de buurt geen probleem. Daarbij hadden ze nog ouderschaps-

verlof tegoed, waardoor ze regelmatig vrij konden nemen om bijvoorbeeld met de kinderen naar het strand te gaan. Enigszins jaloers hoor ik hun verhalen aan. Dat klinkt toch een stuk beter dan in Nederland.

HOE HET OOK KAN

Als ik er meer over ga lezen, leer ik al snel dat Zweden haar reputatie meer dan waarmaakt. Ouders krijgen er 480 dagen betaald verlof (80 procent van hun inkomen), verdeeld over beide opvoeders. Kinderen in Zweden gaan dan ook pas vanaf hun eerste verjaardag naar de kinderopvang. Daarnaast is de kinderopvang in Zweden zeer betaalbaar en van hoogwaardige kwaliteit. Wellicht dat daarom meer ouders in Zweden kunnen werken.

De verschillen met Nederland zijn groot. Nog niet zo lang geleden moesten vaders zich hier een paar dagen na de bevalling alweer melden op hun werk. Voor vaders die het zich niet kunnen veroorloven om een paar weken dertig procent minder loon te ontvangen, geldt dat nog steeds. Moeders krijgen in Nederland slechts tot drie >

Hoe kan het dat de kinderopvang in Nederland zo achterloopt?

maanden na de geboorte van hun kind betaald verlof. Vaak gaat het kind dan al naar de opvang. Dit is erg jong, vinden ook veel pedagogen. Daarnaast is het erg arbeidsintensief: bij de kinderopvang is er voor elke drie jonge baby's minstens één medewerker nodig.

HOGЕ KOSTEN

Waar opvang in Zweden voor alle kinderen is bedoeld, zijn in Nederland alleen kinderen van werkende ouders welkom op de crèche. Maar door de hoge kosten van de opvang, loont het vaak niet om meer uren te gaan werken. Ook is er in Nederland veel meer twijfel over de kwaliteit van de opvang. Veel moeders die het kunnen betalen, besluiten dan ook om een tijdje helemaal niet of minder te gaan werken. Een grote groep vindt kinderopvang überhaupt onverantwoord en wordt permanent huismoeder. Huisvaders zijn zeldzaam.

Hoe kan het dat de kinderopvang in Nederland zo achterloopt? Wanneer ik er meer over ga lezen, wordt het met me niet direct duidelijk. De nieuwste wetenschappelijke publicaties richten zich vooral op de kwaliteit van de opvang, pedagogische methodes en demografische ontwikkelingen. Ze noemen wel een boek dat in 1981 werd uitgegeven door de Socialistische Uitgeverij Nijmegen, en dat werd geschreven door Lily E. van Rijswijk – Clerkx (zie kader). 'Moeders, kinderen en kinderopvang' heet het boek dat mij hopelijk in de goede richting duwt, op zoek naar een antwoord.

INDUSTRIALISATIE EN OORLOG

"Toen ik aan dit onderzoek begon, bestond er geen historische of sociologische literatuur over kinderopvang in Nederland", schrijft van Rijswijk – Clerkx in de introductie. Haar werk begint bij de eerste georganiseerde kinderopvang van Nederland; echt iets anders dus dan opvang door familie of vrienden. Dit waren de zogenaamde 'matressenschooltjes' (oftewel moederschooltjes) uit de 17de en 18de eeuw. Op deze schooltjes werden kinderen soms al vanaf hun tweede verjaardag 'bewaard'. Ze waren opgericht door getrouwde burgervrouwen die uit liefdadigheid iets voor de armen wilden doen. Waar de opvang kinderen precies vandaan kwamen, wordt niet helemaal duidelijk in het boek. Vermoedelijk ging het om wezen en kinderen uit grote arme gezinnen, waarvoor geen andere opvang geregeld kon worden.

De Nederlandse kinderopvang ontwikkelde zich later dan in de ons omringende landen. Waar onze buurlanden vanaf eind achttiende eeuw in rap tempo industrialiseerden, gebeurde dat in Nederland niet. Over de grens leidden de economische vooruitgang, verstedelijking en fabrieksarbeid tot meer vraag naar opvang voor de kinderen van arbeiders. Zo verschenen de eerste bedrijfscrèches in Engeland rond 1816, en ontstonden er in Duitsland en Frankrijk rond dezelfde tijd 'bewaarinrichtingen voor de allerjongste kinderen van armoedige moeders die uit huis waren om te werken'. In Nederland werden maar enkele van dergelijke bewaarscholen opge-

Het boek Moeders, kinderen en kinderopvang

Het boek van Lily van Rijswijk – Clerkx is duidelijk niet geschreven voor het grote publiek. Daarvoor is de opzet te academisch en het geheel te gedetailleerd. Tegelijkertijd staat het vol

passages die je een goed idee geven van de tijdgeest van de periodes die ze behandelt. Daarin komt ook haar marxistische inslag duidelijk naar voren, met veel aandacht voor klassenverschillen en de hypocrisie van het bedrijfsleven. Twee passages zijn tekenend voor het boek:

'Zo schreef W.M. Nijkamp dat zij in 1939 als inspectie van het Nut een goed verzorgde, zonnige en fleurige Montessorischool aantrof voor kinderen uit gegoede milieus en dat daarbij hoorde – dat ontdekte ze toevallig – een armzalig lokaal voor arme kinderen die met krantepapier fröbelden; de ingang van die fröbelklas was ergens in een steegje, het lokaal was aan de noordzijde. Dat deze verschillen bleven voortbestaan kwam mede door het feit dat wetgeving en verplicht toezicht uitbleven.'

'Al in 1958 wordt een totaal nieuw type crèche geïntroduceerd:

de winkelcrèche. Deze is bedoeld voor winkelende moeders. Over de pas geopende crèche in het nieuwe Amstelveens winkelcentrum schrijft een krant dat het 'een menslievende instelling (is) want de zorg voor het kind is service van het winkelcentrum'. Diezelfde crèche wordt vijf jaar later gesloten omdat niet alleen winkelende vrouwen, maar ook werkende vrouwen er hun kind naar toe brachten. De menslievendheid valt dus tegen: het zakelijk doel van de winkelvereniging – vergroting der omzet door het bereiken van bepaalde categorie potentiële klanten – werd kennelijk niet bereikt.'

richt. Hier konden jonge kinderen van werkende ouders enkele uren verblijven voor slechts een paar cent.

Vergeleken met de opvang waar ik mijn kind doordeeweeks heen breng, met maximaal acht tweejarigen per pedagogisch medewerker, klinken deze bewaarscholen als een totale chaos. Een klas kon al snel uit 100 kinderen bestaan, begeleid door slechts 'een of twee onderwijzeressen.' Net als in de eeuwen ervoor, werd deze opvang gezien als liefdadigheid en armenzorg, 'bestemd voor kinderen van de arbeidende klasse'.

LAATSTE REDMIDDEL

In het vervolg van haar boek bespreekt Van Rijswijk – Clerkx een van de eerste sociologische vragenlijsten uit het begin van de 20ste eeuw, die zich richtte op de motivatie van ouders om hun kinderen naar de opvang te brengen. Hiervoor gaven ouders zowel praktische als opvoedkundige redenen op. Veel ouders moesten simpelweg werken (in de fabriek of het huishouden). Andere ouders merkten dat de kinderen zich thuis verveelden, of woonden zo klein dat er voor de kinderen overdag te weinig ruimte was. Deze ouders waren in de veronderstelling dat het bij de opvang beter zou zijn dan thuis.

Of hun kinderen er ook daadwerkelijk op vooruitgingen is zeer de vraag: zowel de groeps-grootte als de huisvesting van de opvang voor arbeiderskinderen was bijzonder slecht. Van Rijswijk – Clerkx nuanceert de uitkomsten van de vragenlijst dan ook: de bewaarscholen waren vermoedelijk een laatste redmiddel voor ouders die geen andere keuze hadden. Zij moesten wel werken en konden geen andere opvang regelen. Van een opvoedkundige inslag was waarschijnlijk vooral sprake bij 'bepaalde betere bewaarscholen'.

Uit het lesmateriaal voor opvangmedewerkers uit die tijd blijkt volgens Van Rijswijk – Clerkx dat het kleine beetje aandacht dat aan pedagogie werd geschonken, vooral als doel had om de gebrekkige opvoeding bij de werkende klasse te corrigeren. Arbeiders zouden niet beschaafd genoeg zijn om hun kinderen goed op te voeden, en zouden geen liefde hebben voor hun kinderen. Bovendien moesten ouders uit deze sociale klasse vaak allebei werken. Opgroeien in deze omstandigheden zou leiden tot een slechte kindertijd.

BEZUINIGINGEN

In veel Europese landen kreeg de kinderopvang een belangrijke rol tijdens de Eerste Wereldoorlog. Kinderen konden naar de opvang bij de fabriek, zodat moeders daar konden werken om bijvoorbeeld munitie te maken. Nederland (en

Een klas kon al snel uit 100 kinderen bestaan, met maar enkele leidsters.

Getrouwede vrouwen die bleven werken werden gezien als 'voor de luxe'

Vrouwenbewegingen gaan de straat op om betere kinderopvang te eisen

Nationaal Archief via Picryl.com (CC0)

In de jaren zeventig werd er veel gedemonstreerd voor kinderopvang. Het zou nog tot eind jaren tachtig duren voordat er echt beweging in kwam.

Zweden trouwens ook) bleef echter neutraal, en kent deze ontwikkeling dus niet.

In de jaren na de oorlog werd de leeftijd waarop kinderen tot bewaarscholen werden toegelaten langzaam verhoogd naar 3 of 4 jaar. Het gat dat hierdoor ontstond, werd opgevangen door bijzondere (religieuze) bewaarscholen die op deze manier zieltjes voor hun kerk konden winnen. Ook werd er in economisch slechte tijden bezuinigd op de bewaarscholen. Gemeenten die het konden betalen, organiseerden nog wel opvang, maar wel zo goedkoop mogelijk. Via de Armenwet kregen ze hier geld voor van de Rijks-

overheid, maar daar hadden ze niet genoeg aan. Tekorten werden opgevuld door ouderbijdragen en giften.

BEVOLKINGSGROEI

Opvallend is dat toen in Nederland bezuinigd werd op de kinderopvang, er in Zweden juist een debat op gang kwam over een aanzienlijke uitbreiding van de sociale voorzieningen. Wat vervolgens ook gebeurde. Dat verschil roept vragen op, want eigenlijk hebben de landen best veel gemeen. Net als Nederland kende Zweden geen vroege industrialisatie. Ook bestond Zweden

voor het grootste deel uit boeren. Opvang was daar niet nodig, want boerengezinnen zorgden zelf voor hun kinderen. En zoals eerder gemeld, was ook Zweden neutraal in de Eerste Wereldoorlog. Vrouwenarbeid was dus niet nodig voor een oorlogsindustrie. Waar kwam dat plotselinge debat dan vandaan?

Dat blijkt te maken te hebben met zorgen over de bevolkingsgroei. In Zweden heerste de angst dat de bevolking zou krimpen. Die angst was niet ongegrond. Als gevolg van perioden van grote voedseltekorten, en van massamigratie naar Amerika, werden er maar weinig kinderen geboren. Hoe los je dat probleem dan op? Door te zorgen voor goede voorzieningen. Door onder andere voldoende kinderopvang aan te bieden, zou een groter deel van de bevolking besluiten om in Zweden te blijven en voor nakomelingen te zorgen. Dit pleidooi sloeg aan bij intellectuelen en beleidsmakers. Het boek waarin deze oplossingen werden verkondigd (zie kader), zou later bekend komen te staan als een van de grootste inspiratiebronnen voor de totstandkoming van de Zweedse verzorgingsstaat. Al zou het nog tientallen jaren duren voordat deze zich helemaal ontwikkelde.

NIET IN NEDERLAND

In Nederland bleven dergelijke ideeën over kinderopvang uit. In 'De weg naar vrijheid' bijvoorbeeld, dat in 1951 de agenda zette voor sociaal-democratisch Nederland (met Joop den Uyl als een van de co-auteurs), speelde kinderopvang geen enkele rol. Er werd wel geschreven over hoe 'de gehuwde vrouw' eventueel enkele dagdelen aan het werk kon, maar dat mocht pas gebeuren als de kinderen uit huis waren.

Anders dan in Zweden heerste er in Nederland ook geen angst voor onderbevolking. Burgers werden juist aangemoedigd zich in andere delen van de wereld te vestigen, zoals in Canada, Australië en Nieuw-Zeeland. Er kwamen dan ook amper opvangplaatsen bij. Dat had alles te maken met het idee dat vrouwen beter thuis konden blijven om voor het gezin te zorgen (zoals ook ter sprake komt in het interview met historica Nelleke Bakker op pagina 27). In de publieke opinie groeide echter het besef dat jonge kinderen ook met leeftijdsgenootjes zouden moeten spelen. Hier en daar werden daarom 'ochtendspeelzalen' opgericht, voor kinderen van 2,5 tot 5 jaar.

NIET MEER BEWAREN

Dat pedagogische doelen steeds meer erkenning kregen en aan belang wonden, blijkt ook uit veranderingen bij de bewaarplaatsen die zich steeds vaker kinderdagverblijf of crèche gingen noemen. Er ontstond op deze plekken meer aandacht voor de ontwikkeling van de kinderen, al was dat altijd in aanvulling op de goede opvoeding door de moeder.

In 1965 werd de Armenwet (waarmee gemeenten subsidie gaven aan de kinderopvang) vervangen door de Algemene Bijstandswet. Voortaan kregen burgers het geld direct overgemaakt, in plaats van via de gemeente. Een deel van de ouders kwam daarvoor niet in aanmerking, terwijl ze de kosten van de kinderopvang zelf niet konden betalen. Als gevolg hiervan nam de vraag naar kinderopvang snel af. Dat de subsidie voor de veel goedkopere peuterspeelzaltjes nog wel via de gemeenten ging, zal ongetwijfeld hebben bijgedragen aan de populariteit van de laatste.

WIJ ZIJN GEEN KANGOEROES

Aan het begin van de jaren zeventig ontstond er meer en meer discussie over de rol van vrouwen in de maatschappij. De grote vrouwenbewegingen, zoals Dolle Mina en Man Vrouw Maatschappij, gingen de straat op om betere kinderopvang te eisen. Tijdschrift Margriet vatte hun mening goed samen: 'Een moeder hoeft geen schuldgevoelens te hebben als ze haar kind op verantwoorde wijze heeft ondergebracht'. Voor

een demonstratie bij de Tweede Kamer namen de moeders nagemaakte kangoeroes mee met de tekst: 'Wij zijn geen kangoeroes, wij willen crèches'.

De feministen gingen in eerste instantie akkoord met wat meer aandacht voor de peuterspeelzalen. Het idee dat kinderen tot die leeftijd het beste af zouden zijn bij hun moeder, bleek echter ook binnen een deel van de vrouwenbeweging hardnekkig. Wat ook niet hielp, is dat het tekort aan personeel in de jaren zeventig afnam. Vrouwen die toch bleven werken en hun kinderen naar de opvang wilden doen, werden gezien als 'voor de luxe', en op wachtlijsten geplaatst.

EVEN WENNEN

In Zweden zorgde de Tweede Feministische Golf, zoals deze tijd van de vrouwenemancipatie door historici wordt genoemd, juist voor grote doorbraken. In het land waar kinderopvang en vrouwenemancipatie dan al tientallen jaren onderwerp van discussie waren, vonden de progressieve ideeën relatief weinig weerstand. De kinderopvang en het ouderschapsverlof werden dan ook flink uitgebreid, ongeveer zoals in Zweden tegenwoordig nog steeds het geval is. Ook voor de Zweedse mannen was dit even wennen, zo leer ik van de Zweedse demograaf Helen Eriksson die ik via Zoom spreek: 'In de eerste jaren nam slechts 0,5 procent van de vaders het ouderschapsverlof op, maar in de twintig jaar daarna ging de arbeidsparticipatie van vrouwen omhoog van zestig procent naar iets meer dan tachtig procent.'

Eriksson benadrukt twee aspecten van het Zweedse model die opvallen. 'Ten eerste is de opvang voor iedereen beschikbaar, zowel voor de rijken als voor de armen. Dat heeft ertoe geleid dat kinderen met verschillende achtergronden elkaar al op jonge leeftijd tegenkomen, en dat de steun voor kinderopvang breed leeft onder de Zweedse bevolking. Ten tweede is de combinatie van wetten: In Zweden hebben ouders het eerste jaar veel verlof, en gaan kinderen die jonger zijn dan een jaar niet naar de opvang. De hechting met de ouders wordt op die leeftijd als te belangrijk gezien. Maar na dat eerste jaar gaan beide ouders weer grotendeels aan het werk.'

Vrouwen konden beter thuisblijven om voor het gezin te zorgen

Links in tijden van rassentheorieën

Kris i bevolkningsfrage ('Crisis in het bevolkingsvraagstuk'), het boek dat Alva en Gunnar Myrdal uitgaven, is niet geheel onomstreden. In de jaren dertig waren theorieën over ras erg invloedrijk in de wetenschap. De gevolgen van deze invloed moeten niet worden onderschat. Zo hebben Zweedse sociaaldemocraten van 1935 tot 1971 duizenden vrouwen tot sterilisatie gedwongen, in een poging om het Zweedse 'ras' te versterken. Hoewel de Myrdals het idee van verschillende rassen in hun boek afwijzen, bepleiten ze wel degelijk maatregelen voor een sterker Zweeds volk. Hoe onomstreden dit soort ideeën lange tijd waren, blijkt wel uit het feit dat beiden later de Nobelprijs ontvingen (Gunnar voor economie, Alva voor vrede).

Dat de opkomst van kinderopvang in Zweden verband hield met dit soort omstreden volksideeën, doet natuurlijk niets af aan de vraag of kinderopvang goed beleid is of niet. Maar het is wel belangrijk om deze geschiedenis te erkennen. Niet om het goed te praten, maar om te begrijpen hoe het kwam dat politieke ideeën over kinderopvang in deze tijd zo snel aan populariteit wonden.

Kinderopvang blijft in neoliberale tijden een marktstelsel

DOORBRAAK BIJ DE VAKBOND

In Nederland moeten ouders dan nog jaren wachten op vooruitgang. Wel leeft in de loop van de jaren tachtig de economie op, waardoor de vraag naar opvang weer groeit. Tegelijkertijd besluit de overheid om op de vrij goedkope peuterspeelzalen te bezuinigen. Vanaf 1987 worden zij gesubsidieerd via de Welzijnswet die wordt uitgevoerd door de gemeenten.

De vakbonden zijn niet blij met deze ontwikkeling. Zij zien liever dat kinderopvang een basisvoorziening wordt. Die wens wordt versterkt door het tekort aan opvang: ouders moeten al snel een jaar wachten tot er plek is. De regering had verwacht dat marktpartijen dit gat wel zouden opvullen, maar zij vergist zich: de vraag groeit, maar het aanbod blijft uit.

In die tijd vindt er binnen de vakbeweging een belangrijke verandering plaats. In het verleden was zij niet enthousiast over werkende moeders. Die zou de positie van de werkende mannen kunnen verzwakken. Bovendien kon hun positie worden verbeterd door een hoger loon voor hun man. Maar de tijden zijn veranderd. De vrouwenbeweging is georganiseerd, ook binnen de vakbond. Het vrouwensecretariaat van FNV en vrouwelijke leden van de bond eisen verbetering, en krijgen het voor elkaar om de eis voor kinderopvang onderdeel te maken van de cao-

onderhandelingen. Dit houdt in dat werkgevers opvangplekken bij bestaande aanbieders moeten regelen. Het is een groot succes. In 1990 is in 43 procent van de cao's een afspraak gemaakt over kinderopvang. Soms zijn dit nog voornemens of onderzoeken, maar in de helft van de cao's zijn de afspraken concreet.

LUBBERS

De Nederlandse regering is dan al enkele jaren aan het onderzoeken of de overheid de kinderopvang zelf moet regelen. In 1984 komt een interdepartementale werkgroep met een advies over de kinderopvang. Er is veel behoefte aan, maar het is volgens de werkgroep te duur om te organiseren. Daarom zou de regering in ieder geval een ouderschapsverlof van ongeveer een half jaar in moeten stellen. Daar denkt de regering-Lubbers I anders over. Zij ziet opvang als een taak van de ouders. Wel zou de overheid hen beter kunnen helpen. De kosten van de kinderopvang zouden deels moeten kunnen worden afgetrokken van het belastbaar inkomen.

In de jaren daarna gaat de regering toch om. In 1989 wordt de kinderopvang uitgebreid door een flinke bijdrage van het Rijk. Ook bij de vorming van het nieuwe kabinet-Lubbers III, krijgt de uitbreiding van de kinderopvang veel aandacht: 'Bij het begin van dit kabinet is afgesproken dat

er over de periode 1990-1994 extra geld wordt uitgetrokken, oplopend van f 20 miljoen in 1990 tot f 152 miljoen in 1993, voor de uitbreiding van de kinderopvangvoorzieningen, de zogeheten Regeerakkoord-gelden.' Voortaan wordt de opvang betaald door de ouders, de overheid en in sommige gevallen zelfs door de werkgever. Dat laatste is geen verplichting, en gebeurt dan ook vaak niet.

MARKTSTELSEL

In de jaren daarop begint de kinderopvang in Nederland vorm te krijgen: het aantal plaatsen neemt tussen 1989 en 2004 met een factor negen toe (in deze cijfers zit ook de buitenschoolse opvang). Maar echt tevreden is men niet. De opvang is duur ten opzichte van het extra loon dat ouders in die tijd kunnen verdienen, de kwaliteit is vaak aan de lage kant, en de tegemoetkoming voor ouders is ingewikkeld. Om hier verandering in te brengen, wordt in 2004 de Wet kinderopvang ingevoerd. Voortaan krijgen ouders nog maar via één loket een bijdrage, in de vorm van kinderopvangtoeslag. Ook worden de kwaliteitsregels aangescherpt.

Maar het stelsel blijft in grote lijnen hetzelfde. Kinderopvang blijft ook na 2004, geheel in overeenstemming met de neoliberale tijdsgeschiedenis, een marktstelsel. De overheid garandeert de vraag door te financieren, maar levert de dienst niet zelf. Niets staat winstgevendende bedrijven (en zelfs de nietsontziende kapitalistische sprinkhanen, oftewel 'private equity') in de weg om kinderopvangorganisaties op te kopen en er zo veel mogelijk winst uit te persen. Of om medewerkers te ontslaan als er even een paar jaar wat minder vraag is. Dat het ook anders kan, laten de Zweden zien. Door een maximumtarief vast te stellen, moeten private bedrijven de opvang voor hetzelfde geld organiseren als de organisaties die geen winst maken.

ZO VEEL PROBLEMEN

Ook het toeslagenstelsel werkt een stuk slechter dan eerder gedacht. Ouders komen op allerlei manieren in de problemen. Als ze een tijdje werkloos raken en vervolgens hun recht op toeslag verliezen. Of wanneer ze per ongeluk de eigen bijdragen niet hebben betaald. Tot overmaat van ramp leidt de combinatie van dit ingewikkelde stelsel en een door de VVD aangedreven jacht op fraudeurs, ertoe dat tienduizenden gezinnen jarenlang onterecht als fraudeur worden behandeld. De problemen monden uit in de ramp die we nu kennen als het toeslagenschandaal. Een schandaal dat de levens van tienduizenden ouders en kinderen blijvend heeft getekend. <

Nelleke Bakker

‘Mijn vrouw hoeft niet te werken’

Kinderopvang als publieke voorziening heeft zich in Nederland erg traag ontwikkeld. Waarom is dat zo en wat zijn hiervoor de belangrijkste belemmeringen geweest? Om deze vragen te beantwoorden sprak ik met historica Nelleke Bakker, die is gespecialiseerd in de geschiedenis van onderwijs en opvoeding. Bakker: ‘Dat gehuwde vrouwen niet hoefden te werken, werd een verworvenheid.’

Nederland industrialiseerde pas relatief laat. Maar ook toen er hier fabrieken opkwamen, was er amper behoefte aan kinderopvang. Hoe kwam dat?

‘Daar zijn twee belangrijke verklaringen voor. Ten eerste ging het economisch heel slecht omstreeks 1870 toen Nederland industrialiseerde. Daardoor hadden de fabrieken die er waren, voldoende aan de beschikbare mannen en kinderen. Werknemers waren dus ruim voorhanden, en vrouwen waren niet nodig. Ten tweede waren de christelijke partijen in Nederland aan het eind van negentiende eeuw al machtig. Zij waren er stellig van overtuigd dat gehuwde vrouwen niet buitenshuis moesten werken. Hun invloed was groot: vanaf begin 20ste eeuw hebben zij tot 1994 onafgebroken deel uitgemaakt van de Nederlandse regeringen.

Hierdoor waren er in Nederland relatief weinig gehuwde vrouwen aan het werk buiten hun gezin. Dat verklaart waarom kinderopvang aan het begin van de 20ste eeuw, behalve voor ongehuwde moeders en weduwen, niet nodig was. Overigens waren veel gehuwde vrouwen wel degelijk aan het werk, maar niet in de fabriek. Ze deden de was van rijke mensen, er werd naai- en verstelwerk verricht, en ze maakten schoon tijdens de schooluren van hun kinderen. Dat werd allemaal zwart gedaan en kwam dus niet in de statistieken terecht. Deze groep werkenden waren de allerarmsten. Die konden deze inkomsten simpelweg niet missen.’

Dr. Nelleke Bakker

*was tot 2021
universitair
hoofddocent
geschiedenis van
opvoeding en
onderwijs aan de
Rijksuniversiteit
Groningen en is
inmiddels met
pensioen.*

De opvang die er wel was, was voor de armen en gebeurde uit liefdadigheid. Bleef dat ook zo na de twee wereldoorlogen?

‘Er zijn twee belangrijke ontwikkelingen in de jaren vijftig, die maakten dat er weinig veranderde aan het percentage werkende gehuwde vrouwen. Ten eerste was deze periode het hoogtepunt van de moederschapscultus. Vanaf 1951 kwam de gehechtheidstheorie van de Britse psychiater John Bowlby op. Die theorie stelt dat jonge kinderen zich niet autonoom ontwikkelen, maar juist in relatie tot anderen. De hechting aan de moeder is daarbij cruciaal: die moet veilig zijn. Gaat dit fout, dan dreigt een ongelukkig leven zonder stabiele relaties.

Dit was heel dwingend voor moeders: je moest alle tijd voor de kinderen vrijmaken. Deze ideeën en het moederschapsideaal werden toen ook breed gepopulariseerd via snel groeiende aantallen voorlichtingsboeken en bladen over opvoeding. Moeders werden geacht vierentwintig uur per dag beschikbaar te zijn voor de kinderen. Dat was natuurlijk geen aanmoediging voor enige vorm van gereguleerde opvang

Daarnaast was er in de jaren vijftig, ondanks de geleide loonpolitiek, sprake van een toegenomen welvaart onder geschoolde arbeiders. Die welvaart nam in de jaren zestig verder toe en kreeg een steeds groter bereik, onder meer door een hoger scholingsniveau. Deze groep zag een gehuwde vrouw die niet hoefde te werken als een verworvenheid. Met trots zei een >

huisvader toen: 'Mijn vrouw hoeft niet te werken'. Als er in die tijd extra arbeidskracht nodig was, dan kwam die niet van gehuwde vrouwen, maar uit andere landen: mannen uit Turkije en Marokko. Wat wellicht ook meespeelde, is dat het vaak om sectoren ging waar vrouwen traditioneel niet in werkten.

Er waren wel moeders die geen andere optie hadden dan hun kinderen naar een vorm van dagopvang te brengen. Daar werd op neergekeken, want dit waren weduwen (die vond men zelig), ongehuwde moeders (die zouden onzedelijk zijn), en heel arme vrouwen (ook zelig en mogelijk eigen schuld). Zij vonden meestal opvang bij vrienden en familie. Alleen als dat niet kon, koos men voor een – doorgaans kwalitatief slechte – kinderbewaarplaats.'

In de jaren zeventig eisten vrouwen in heel Europa gelijke rechten. Hoe was dat in Nederland?

'Vergis je niet, internationaal gezien was er in Nederland ook in de jaren zeventig sprake van een relatief lage arbeidsparticipatie van gehuwde vrouwen. Met name vanuit de theoretisch geschoolden werden er nu wel nieuwe eisen gesteld. De vrouwenbeweging begon hard te groeien en haalde geleidelijk successen binnen. Er kwam bijvoorbeeld meer geld voor de

peuterspeelzalen. Daar kon de vrouwenbeweging niet tegen zijn. Maar deze maatregelen hielpen vrouwen met kinderen die wilden werken nauwelijks: de zalen waren maar een paar uur per week open. Het was voor de vrouwenbeweging dus belangrijk om betaalbare kinderopvang te blijven eisen.

In deze tijd was het echter nog steeds niet zo gemakkelijk om mensen ervan te overtuigen dat kinderopvang niet nadelig voor een jong kind zou zijn. Daarover was simpelweg nog geen onderzoek beschikbaar. Tegelijkertijd leefde wel heel breed het idee dat het voor jonge kinderen niet goed was om gescheiden te worden van de moeder. In de loop van de jaren tachtig wordt dit idee geleidelijk ontkracht. Dan wordt aangetoond dat een kind zich ook prima kan hechten aan de vader of een vaste opvangmedewerkster.'

In de jaren tachtig groeide de vraag naar opvang sterk. Zijn daar, naast het kantelende beeld van het effect op kleine kinderen, ook nog andere verklaringen voor?

'In de jaren tachtig groeide het aantal, vooral theoretisch opgeleide, vrouwen die niet wilden stoppen met werken na de geboorte van hun eerste kind. Toch maakte toen nog steeds maar een derde van de gezinnen gebruik van een vorm van

'Dat kinderopvang in Nederland een marktverschijnsel is helpt niet'

David Vroom

kinderopvang. En slechts een derde daarvan maakte gebruik van gereguleerde kinderopvang, in plaats van opvang bij familie of bureu. In heel Nederland waren er in die tijd maar 250 kinderdagverblijven. Vergelijk dat eens met het aantal peuterspeelzalen: daarvan waren er maar liefst 3.000.

De overheid zorgde voor veel verandering dankzij het invoeren van de Stimuleringsmaatregel Kinderopvang in 1989. Deze zou het mogelijk moeten maken dat moeders konden blijven werken. Er werd toen in korte tijd heel veel geld uitgetrokken voor de dagopvang. En er kwamen kwaliteitseisen, opleidingseisen, en eisen aan de voorzieningen: allemaal zaken die er eerder niet waren. Dit waren wel voornamelijk eisen om te zorgen dat de opvang hygiënisch op orde was. Al werden er vanaf die tijd ook pedagogische plannen opgesteld.'

'Peuterspeelzalen hielpen vrouwen met kinderen die wilden werken nauwelijks'

Het idee dat kinderopvang slecht is voor jonge kinderen heeft de groei van deze sector lang tegengewerkt. Toch is het opvangbeleid van Nederland in de kern niet gericht op de belangen van de kinderen. Beleid en debat worden vooral gevoerd op het effect dat kinderopvang heeft voor het aantal werkende mensen.

'Ik ben er wel van overtuigd dat pedagogische doelen belangrijker zijn geworden sinds de jaren negentig. Maar ja, als we het over kinderopvang hebben, dan gaat het over vrouwen die willen of moeten werken. We kijken dan vanuit het oogpunt van de arbeidsmarkt.'

Tot slot: heeft de achterstand die Nederland op het gebied van kinderopvang dan te maken met het gebrek aan werkende moeders, of werken er relatief weinig moeders door het gebrek aan kinderopvang?

'Het raakt elkaar. Het is een hardnekkig kenmerk van de Nederlandse samenleving: lage arbeidsparticipatie van gehuwde vrouwen. Daarbovenop is het in Nederland zo dat weinig vrouwen de hele week werken. Dat is de doorwerking van het idee dat kinderen toch het beste thuis kunnen worden opgevangen.

In Nederland ontwikkelde zich een parttime-cultuur, en dat is nog steeds het geval. Als ouders niet de hele week werken, is kinderopvang ook niet zo hard nodig. Daarbij is het belangrijk om niet te vergeten dat het besluit om meer te gaan werken, lang niet altijd een hoger inkomen oplevert. Dit alles heeft tot gevolg dat de kinderopvang, als noodzakelijke voorziening in het sociale stelsel, niet zo breed gesteund wordt als in andere landen.

Wat ook niet helpt, is dat kinderopvang in Nederland een marktverschijnsel is. Dat zie je terug in de opkomst van heel commerciële bedrijven, die helemaal niet geïnteresseerd zijn in kwalitatief hoogwaardige kinderopvang. Doodeng.'

Reinier van Delden (53)

woont in Meppel, werkt als suppoost in een museum, schreef zeven boeken met korte verhaaltjes, was ooit kroegbaas in Den Haag en noemt zichzelf nu een schrijvend persoon.

*Zeven boeken met ieder tientallen verhalen.**Waar haal je de inspiratie vandaan?*

'Het zijn verhaaltjes van maximaal één pagina. Ze zijn soms gevoelig en gaan over allerlei dagelijkse dingen, vaak over mensen die moeite hebben het leven bij te benen, die de boot missen. Ik hoor veel van lezers dat ze de situaties herkennen die ik beschrijf. Tot begin dit jaar had ik een website waar mensen zich op konden abonneren en waar ik elke week drie verhalen voor schreef. Dat heb ik zo'n tien jaar gedaan. Momenteel zit ik aan een wat groter verhaal te denken. Misschien een roman. Wie weet?'

Herken jij jezelf ook in de mensen die moeite hebben met het leven in de huidige maatschappij?

'Ik ken de onderkant van de samenleving heel goed: ik heb ooit in de schuldsanering gezeten en in de rij gestaan bij de voedselbank. Ik stemde altijd al SP maar mede door die ervaring ben ik ook een actief lid geworden. Omdat alleen links de problemen op kan lossen.'

Waar denk je dan aan?

'Heel veel. Neem bijvoorbeeld de wooncrisis, die we onlangs in Meppel op een ludieke manier aan de kaak gesteld hebben. Er is een schreeuwend gebrek aan betaalbare huizen en dat komt door de keuze van de rechtse partijen om de sociale volkshuisvesting af te breken en de woningen van woningcorporaties te verkopen.'

Hoe ging die actie van jullie?

'We hebben symbolisch een tentenkamp gebouwd in een park waar allemaal villa's omheen staan. Ook Kamerlid Sandra Beckerman was aanwezig, het was een mooie, strijdbare dag.'

'Alleen links kan de problemen oplossen'

1985

LINKSE POLITIEK IN CRISIS

In veel SP-afdelingen worden de vrachtwagens volgeladen met hulpgoederen voor de Britse mijnwerkers. Hier in 1985 in Oss.

Halverwege de jaren tachtig raakte links in een diepe crisis, wat duidelijk werd bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1986. De SP behaalde geen landelijke zetels, wat niet als verrassing kwam, gezien hetzelfde resultaat in 1977, 1981 en 1982. Alle gevestigde linkse partijen kregen rake klappen. De PSP, opgericht in 1957 als links alternatief voor de PvdA, behield slechts één van haar drie zetels. De EVP, een linkse christelijke partij, verloor haar enige zetel. Opmerkelijk was het verlies van de CPN, actief sinds 1909, die drie zetels verloor en uit het parlement verdween.

Wie in 1985 zou rondkijken bij de SP zou een partij zien die volop in actie was, onder meer met een solidariteitsactie voor stakende mijnwerkers in Engeland. Waarbij SP'ers ongekende hoeveelheden geld en goederen ophaalden om de Britse stakers te steunen in hun

strijd tegen mijnsluitingen en het neoliberale beleid van Margaret Thatcher. De SP stuurde persoonlijke bedankbrieven naar de 100.000 mensen die in ons land aan de actie hadden bijgedragen. Het landelijke partijpand aan de Vijverhofstraat in Rotterdam en partijpanden overal in het land stonden vol met hulpgoederen voor de stakende mijnwerkers.

Het verlies aan steun voor linkse partijen hing samen met interne ontwikkelingen binnen die partijen. De CPN, PSP en EVP waren zich steeds meer gaan presenteren als partijen die vooral bepaalde groepen mensen vertegenwoordigden, op basis van hun sekse, of kleur of religie – in deze tijd zouden we dat een identiteitspolitiek noemen. Een stem geven aan de mensen die anders niet worden gehoord is belangrijk voor de emancipatie en een belangrijke taak voor linkse partijen. Een gevaar was dat daarbij de klassenanalyse teveel uit het zicht verdween, waarbij mensen worden georganiseerd rondom hun

gedeelde belangen.

Dit was ook van belang bij de solidariteitsactie voor de stakende Engelse mijnwerkers, aangezien deze niet gericht was groepen mensen met een bepaalde sekse, kleur of religie, maar op een hele beroepsgroep, van erg uiteenlopende mensen die dezelfde belangen deelden. Het was een gezamenlijke actie voor het behoud van vakbonden, die door neoliberalen rondom Thatcher tot politieke vijand nummer één werden verklaard. Internationale solidariteit van werkende mensen in Nederland met hun collega's in Engeland, met als doel gezamenlijk verzet tegen het oprukkende neoliberalisme dat ook in ons land steeds meer invloed kreeg op de politiek.

Toch laat juist de grote actie voor de Britse mijnwerkers iets zien van de politieke crisis waar ook de SP in terecht kwam. In maart 1985 beëindigden de vakbonden in Engeland de stakingen van de mijnwerkers, maar de SP ging door met de solidariteitsactie. In veel afdelingen waren de acties zo succesvol en

waren de leden en sympathisanten zo enthousiast dat de inzameling van geld en goederen doorging. Hoewel dit positief was omdat de steun welkom was voor de gezinnen van de mijnwerkers, liet het ook een probleem zien waarmee de SP te maken kreeg: actievoeren om het actievoeren.

Onder leiding van Daan Monjé had de SP zich vanaf 1972 ontwikkeld tot een activistische partij die lokaal een verschil kon maken en ook internationaal een bijdrage leverde. Wat de 'Socialistische Partij' voor 'partij' was, dat was voor iedereen wel duidelijk. Maar wat het 'socialisme' was van deze partij, dat verdween met de jaren wat naar de achtergrond. De CPN, PSP en EVP zouden zichzelf niet veel later opheffen en opgaan in GroenLinks – en kiezen voor een vrijzinnige liberale koers. Maar wat zou de toekomst zijn van de SP? Hoe zou deze partij het beste kunnen reageren op de komst van het neoliberalisme?

Lees de Tribune digitaal

Wist je dat je de Tribune ook digitaal kan ontvangen? Dat is niet alleen makkelijk en snel maar ook bespaar je op deze manier papier. Dus wil jij voortaan het blad digitaal toegestuurd krijgen in plaats van in je brievenbus? Stuur dan een mail naar administratie@sp.nl of bel naar 088-2435540.

